

РОЗДІЛ 2 СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА

УДК 376.01/06

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2024.3.10>

Ірина КУЗАВА

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська область, Україна, 43025

ORCID: 0000-0001-8087-7897

Бібліографічний опис статті: Кузава, І. (2024). Актуальні аспекти сучасної корекційної психопедагогіки. *Acta Paedagogica Volynienses*, 3, 71–75, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2024.3.10>

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ КОРЕКЦІЙНОЇ ПСИХОПЕДАГОГІКИ

У статті зосереджено увагу на актуальних аспектах сучасної корекційної психопедагогіки, зокрема, визначення найбільш продуктивних методологічних засад наукового пошуку у цій галузі, упорядкування понятійно-термінологічного тезаурусу сучасної корекційної психопедагогіки, розробка та удосконалення системи методів дослідження проблем педагогічного впливу на розвиток і соціалізацію дитини з порушеннями інтелектуального розвитку, з'ясування основних закономірностей між умовами виховання, навчання та розвитком особистості такої дитини, встановлення оптимальних організаційно-технологічних способів забезпечення ефективності корекційного впливу на особистість із ППР, удосконалення педагогічної типології розумової відсталості; розвиток узагальнених теорій і концепцій спеціальної освіти як основної умови соціальної реабілітації осіб із порушеннями інтелектуального розвитку; теоретичні та методичні засади навчання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку у загальноосвітньому просторі та надання їм спектра психологічної, соціальної та медичної допомоги; питання психолого-педагогічної підтримки дітей із тяжкими порушеннями інтелектуального розвитку; розроблення понятійно-термінологічного апарату сучасної корекційної психопедагогіки.

За результатами аналізу наукових джерел встановлено, що корекційна психопедагогіка є науково-прикладною дисципліною, тому вона розв'язує не лише теоретичні, а й завдання практичного характеру. Констатовано, що корекційна психопедагогіка – це педагогічна наука про сутність та закономірності освіти, навчання і виховання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку, шляхи корекції порушень їхнього психофізичного розвитку.

Ключові слова: корекційна психопедагогіка, порушення інтелектуального розвитку, діти з порушеннями інтелектуального розвитку; психокорекційні технології; освітньо-професійна програма; освітній компонент.

Ірина KUZAVA

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Special and Inclusive Education, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave, Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0001-8087-7897

To cite this article: Kuzava, I. (2024). Aktualni aspekty suchasnoi korektsiinoi psykhopedahohiky [Current aspects of modern correctional psychopedagogy]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 3, 71–75, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2024.3.10>

CURRENT ASPECTS OF MODERN CORRECTIONAL PSYCHOPEDAGOGY

The article focuses on the current aspects of modern correctional psychopedagogy, in particular, the determination of the most productive methodological bases of scientific research in this field, the arrangement of the conceptual and terminological thesaurus of modern correctional psychopedagogy, the development and improvement of a system of methods for researching the problems of pedagogical influence on the development and socialization of a child with intellectual disabilities development, elucidation of the main regularities between the conditions of education, training and personality development of such a child, establishment of optimal organizational and technological methods of ensuring the effectiveness of the corrective influence on the personality with PID, improvement of the pedagogical typology of mental retardation; development of generalized theories and concepts of special education as a basic

condition for social rehabilitation of persons with intellectual disabilities; theoretical and methodological principles of teaching children with intellectual disabilities in general education and providing them with a range of psychological, social and medical assistance; the issue of psychological and pedagogical support for children with severe disorders of intellectual development; development of the conceptual and terminological apparatus of modern correctional psychopedagogy.

According to the results of the analysis of scientific sources, it was established that correctional psychopedagogy is a scientific and applied discipline, therefore it solves not only theoretical, but also practical tasks. It was established that correctional psychopedagogy is a pedagogical science about the essence and regularities of education, training and upbringing of children with intellectual development disorders, ways of correcting disorders of their psychophysical development.

Key words: *correctional psychopedagogy, intellectual development disorders, children with intellectual development disorders; psychocorrective technologies; educational and professional program; educational component.*

Актуальність проблеми. Сучасна система спеціальної освіти постійно вдосконалює освітню парадигму, здійснюючи активізацію пошуку та створення новітніх напрямів та технологій, методик навчального і виховного процесів. Чіткою ознакою сучасності є активізація навчально-виховного процесу дітей із порушеннями інтелектуального розвитку (ПІР), який на часі є досить складним і суперечливим.

Тому на сучасному етапі важливим є висвітлення актуальних аспектів корекційної психопедагогіки і її взаємозв'язків з іншими гуманітарними науками, принципами і методами досліджень, актуальними проблемними питаннями і протиріччями у підходах до їх вирішення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У зазначеній галузі існує низка праць таких українських вчених, як-от: І. Єременка, В. Липи, М. Матвеевої, С. Миронової, В. Синьова. Важливе значення для відповідей на складні питання спеціальної освіти осіб із порушеннями інтелектуального розвитку мають дослідження українських і зарубіжних науковців (Є. Білевич, А. Григор'єв, І. Дмитрієва, М. Кот, Я. Крет, О. Ляшенко, І. Логінова, І. Родименко, В. Турчинська та ін.). На основі їх праць можна констатувати, що *корекційна психопедагогіка* – це педагогічна наука про сутність та закономірності освіти, навчання і виховання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку (ПІР), шляхи корекції порушень їхнього психофізичного розвитку. З огляду на це, предметом корекційної психопедагогіки є освіта, навчання і виховання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку; зміст та методика корекційної роботи з цією категорією осіб.

Мета дослідження полягає у визначенні та обґрунтуванні актуальних аспектів сучасної корекційної психопедагогіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Варто зазначити, що сучасна корекційна психопедагогіка розробляє власну концептуальну систему з урахуванням завдань спеціальної освіти, спрямованих на здійснення корекції недоліків розвитку дітей з ПІР та досягнення на цій основі максимального розвитку їх духовних і фізичних здібностей. Саме тому при розробці питань навчання і виховання вона спирається на основні положення суміжних наук, що вивчають патолого-анатомічні, патофізіологічні та патопсихологічні зміни, обумовлені недорозвитком мозку: типової та патологічної анатомії і фізіології, зокрема, вчення про вищу нервову діяльність, невропатології, дитячої психоневрології, клініки інтелектуальних порушень, спеціальної психології.

Академік Віктор Синьов серед основних завдань корекційної психопедагогіки виокремив наступні:

- 1) визначення найбільш продуктивних методологічних засад наукового пошуку у цій галузі;
- 2) упорядкування понятійно-термінологічного тезаурусу сучасної корекційної психопедагогіки;
- 3) розробка та удосконалення системи методів дослідження проблем педагогічного впливу на розвиток і соціалізацію дитини з порушеннями інтелектуального розвитку;
- 4) з'ясування основних закономірностей між умовами виховання, навчання та розвитком особистості такої дитини;
- 5) встановлення оптимальних організаційно-технологічних способів забезпечення ефективності корекційного впливу на особистість із ПІР;
- 6) удосконалення педагогічної типології розумової відсталості;

7) розвиток узагальнених теорій і концепцій спеціальної освіти як основної умови соціальної реабілітації осіб із порушеннями інтелектуального розвитку (Синьов, 2007, с. 50–51).

Сучасні дослідження (О. Гаяш, С. Миронова, О. Чопік) засвідчують, що актуальними на часі є розробка концепцій та відповідного наукового забезпечення щодо новітніх освітньо-виховних закладів для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку; розробка інноваційних технологій навчання і виховання таких осіб; дослідження шляхів ефективної інтеграції дітей з ППР у середовище здорових однолітків; визначення шляхів допомоги дорослим особам з порушеннями інтелекту, а також змісту, форм і методів ранньої корекційної допомоги дітям з органічними ушкодженнями центральної нервової системи; розробка теоретичних засад підготовки фахівців для роботи з різними категоріями осіб з порушеннями інтелектуального розвитку (Гаяш, 2021, с. 18; Миронова, 2023, с. 28).

Важливим аспектом сучасної корекційної психопедагогіки є нові вимоги до професіонала, який працює в умовах інтегрованої та інклюзивної освіти, де перебувають діти з різною етіологією порушень в закладах загальної дошкільної та середньої освіти. Проте, незважаючи на такі ускладнення в роботі спеціальних та реабілітаційних закладах все більше дітей з порушеннями психічного та фізичного розвитку залучені до процесу спеціального навчання та корекційного виховання.

Надзвичайний інтерес для корекційної психопедагогіки становлять сучасні психокорекційні технології такі як, арттерапія (включає, зокрема, ізотерапію, бібліотерапію, імаготерапію, музикотерапію, вокалотерапію, кінезітерапію) гідротерапія, дельфінотерапія, іпотерапія, догтерапія, психогімнастика, працетерапія та інші.

Тому актуальною на часі є проблема удосконалення змісту теоретико-методологічної підготовки фахівців, які у роботі з дітьми раннього, дошкільного та шкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку використовуватимуть інноваційні психокорекційні технології в умовах закладів спеціальної та інклюзивної освіти.

В Україні підготовка фахівців у галузі спеціальної освіти (016 Спеціальна освіта) осіб із

порушеннями інтелектуального розвитку здійснюється за спеціалізацією 016.02 Корекційна психопедагогіка (Наказ МОН України № 260 від 04.03.2024). Вважаємо за необхідне зазначити, що освітній компонент (ОК) «Основи корекційної психопедагогіки» становить науково-теоретичну базу у формуванні майбутніх педагогів закладів дошкільної, загальної середньої освіти та навчально-реабілітаційних центрів для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку. Він має на меті забезпечення необхідним якісним рівнем професійної підготовки педагога-дефектолога, який може у відповідності з актуальними завданнями корекційної психопедагогічної науки та практики творчо і продуктивно розв'язувати комплексні корекційно-розвиткові та педагогічно-виховні проблеми спеціального навчання, особистісного становлення і соціалізації осіб з порушеннями інтелекту (Корекційна психопедагогіка (Олігофренопедагогіка): навчально-методичний посібник, 2021).

Освітній компонент (ОК) «Основи корекційної психопедагогіки» належить до циклу нормативних компонентів професійної підготовки освітньо-професійної програми «Корекційна психопедагогіка» зі спеціальності 016 Спеціальна освіта і має за мету надання здобувачам вищої освіти знань та вмінь організації навчально-виховного процесу дітей із порушеннями інтелектуального розвитку в закладах спеціальної освіти.

Силабус освітнього компонента «Корекційна психопедагогіка» визначає обсяги знань, які повинен опанувати здобувач другого (магістерського) рівня відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики, алгоритму вивчення навчального матеріалу ОК «Корекційна психопедагогіка», необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти.

Зміст освітнього компонента розроблено на основі відповідних положень щодо підготовки фахівців у сфері спеціальної освіти, норм та традицій вищої університетської освіти, а також профілю освітньо-професійної програми. Зокрема, у Волинському національному університеті імені Лесі Українки освітньо-професійна програма *Корекційна психопедагогіка* є нормативним документом, який регламентує нормативні, компетентнісні, кваліфікаційні,

організаційні, навчальні та методичні вимоги до підготовки магістрів у галузі знань 01 Освіта / Педагогіка спеціальності 016 Спеціальна освіта. Освітньо-професійна програма заснована на компетентнісному підході підготовки фахівця відповідно до Стандарту вищої освіти України другого (магістерського) рівня вищої освіти – ступеня магістра – з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка спеціальності 016 Спеціальна освіта. Метою означеної освітньо-професійної програми є підготовка висококваліфікованих й конкурентноспроможних фахівців, здатних до самостійної практичної педагогічної та науково-дослідницької діяльності у галузі освіти дітей з інтелектуальними і мовленнєвими порушеннями із широким доступом до працевлаштування у закладах дошкільної, загальної середньої та спеціальної освіти, інклюзивно-ресурсних центрах, інших установах системи освіти осіб з особливими потребами та у закладах вищої освіти.

Мета освітнього компонента передбачає вивчення історичного досвіду, а також ознайомлення з теоретичними та практичними засадами організації навчання, виховання, соціальної адаптації та реабілітації, інтеграції в соціум осіб із порушеннями інтелектуального розвитку.

Завдання освітнього компонента полягає в узагальненні знань здобувачів вищої освіти із питань підготовки дітей з порушеннями інтелектуального розвитку та відхиленнями у поведінці до найбільш повного освоєння соціальних ролей, до результативної інтеграції у соціальне середовище.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, здобувачі вищої освіти повинні **знати** специфіку освітнього компонента, завдання та методи історії корекційної психопедагогіки в системі гуманітарних наук; основні шляхи та закономірності розвитку виховання та навчання дітей з порушеннями

інтелектуального розвитку; сучасні форми виховання та корекційної діяльності у роботі з такими дітьми; історичні віхи корекційної психопедагогіки й процес її розвитку, що впливають на формування світогляду майбутніх фахівців; та **уміти**: застосовувати кращі здобутки корекційної психопедагогіки у своїй майбутній професійній діяльності; давати принципову оцінку різним концепціям і теоріям корекційної психопедагогіки.

З метою контролю ефективності застосування освітнього компонента передбачається проведення контрольних робіт, тестів, співбесід та вирішення завдань у змодельованих ситуаціях.

Таким чином, актуальними проблемами сучасної корекційної психопедагогіки є: теоретичні та методичні засади навчання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку у загальноосвітньому просторі та надання їм спектра психологічної, соціальної та медичної допомоги; питання психолого-педагогічної підтримки дітей із тяжкими порушеннями інтелектуального розвитку; розроблення понятійно-термінологічного апарату сучасної корекційної психопедагогіки.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, корекційна психопедагогіка є науково-прикладною дисципліною, тому вона розв'язує не лише теоретичні, а й завдання практичного характеру. Тому на сучасному етапі існує широке поле для досліджень проблем порушень інтелектуального розвитку, зокрема психолого-педагогічних, які залишаються вкрай актуальними для науки і практики корекційної психопедагогіки як сьогодні, так і з точки зору прогнозу її перспектив. Досконале знання здобутків корекційної психопедагогіки минулого, розуміння тенденцій її розвитку, зокрема в Україні, дає підстави для визначення найважливіших напрямів і проблематики нових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Корекційна психопедагогіка (Олігофренопедагогіка): навчально-методичний посібник. / укл. О.В. Гаяш. Ужгород: ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2021. 255 с.
2. Кузава І.Б., Куцупер О.М. Актуальні питання корекційної психопедагогіки (олігофренопедагогіки). *Сучасні теоретичні й прикладні контексти спеціальної та інклюзивної освіти*. Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (18–19 травня 2022 р., Луцьк) / за заг. ред. проф. І.Б. Кузави / І. М. Брушневська, Г. О. Гац, Н.С. Карабанова, З. С. Мацюк, В.Ф. Сергєєва, І.І. Сидорук, Л. П. Стасюк,. Луцьк : ФОП Іванюк В. П., 2022. С. 46–51.

3. Миронова С., Чопік О. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник. Кам'янець-Подільський, 2023. 332 с.

4. Про затвердження Переліку предметних спеціальностей спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями), спеціалізацій предметної спеціальності 014.02 Середня освіта (Мова та зарубіжна література (із зазначенням мови)), спеціалізацій спеціальностей 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) та 016 Спеціальна освіта, за якими здійснюється розміщення державного (регіонального) замовлення. Наказ МОН України. № 260 від 04.03.2024 р. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>

5. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: Підручник. Частина I. Загальні основи корекційної психопедагогіки (олігофренопедагогіки). К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2007. 238 с.

6. Kuzava, I., Chepurna, L., Bondarenko, Y., Lisovets, O., Odyuchenko, L., & Dehtiarenko, T. (2021). Prerequisites for Creating Textbooks for Auxiliary Schools: Correctional Psychopedagogy for Children with Intellectual Disabilities. BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience, 12 (2), 78–97.

REFERENCES:

1. Korektsiina psykhopedahohika (Olihofrenopedahohika): [Correctional psychopedagogy (Oligophrenopedagogy): navchalno-metodychnyi posibnyk / ukl. O.V. Haiash. Uzhhorod: DVNZ «Uzhhorodskiy natsionalnyi universytet», 2021. 255 s. (in Ukrainian).

2. Kuzava I.B., Kutsuper O.M. Aktualni pytannia korektsiinoi psykhopedahohiky (olihofrenopedahohiky). [Actual issues of correctional psychopedagogy (oligophrenopedagogy)]. Suchasni teoretychni y prykladni konteksty spetsialnoi ta inkluzyvnoi osvity. Zbirnyk tez dopovidei Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (18–19 travnia 2022 r., Lutsk) / za zah. red. prof. I.B. Kuzavy / I. M. Brushnevska, H. O. Hats, N.S. Karabanova, Z. S. Matsiuk, V.F. Serheieva, I.I. Sydoruk, L. P. Stasiuk. Lutsk : FOP Ivaniuk V. P., 2022. S. 46–51. (in Ukrainian).

3. Myronova S., Chopik O. Korektsiina psykhopedahohika. Olihofrenopedahohika: [Correctional psychopedagogy. Oligophrenopedagogy]: pidruchnyk. Kamianets-Podilskyi, 2023. 332 s. (in Ukrainian).

4. Pro zatverdzhennia Pereliku predmetnykh spetsialnostei spetsialnosti 014 Serednia osvita (za predmetnymy spetsialnostiamy), spetsializatsii predmetnoi spetsialnosti 014.02 Serednia osvita (Mova ta zarubizhna literatura (iz zaznachenniam movy)), spetsializatsii spetsialnostei 015 Profesiina osvita (za spetsializatsiiamy) ta 016 Spetsialna osvita, za yakymy zdiisniuietsia rozmishchennia derzhavnoho (rehionalnoho) zamovlennia. [On the approval of the List of subject specialties of specialty 014 Secondary education (by subject specialties), specializations of specialty 014.02 Secondary education (Language and foreign literature (with an indication of language)), specializations of specialties 015 Vocational education (by specializations) and 016 Special education, which are carried out placement of a state (regional) order]. Nakaz MON Ukrainy. № 260 vid 04.03.2024 r. [Elektronnyi resurs]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/> (in Ukrainian).

5. Synov V.M. Korektsiina psykhopedahohika. Olihofrenopedahohika: [Correctional psychopedagogy. Oligophrenopedagogy]: Pidruchnyk. Chastyna I. Zahalni osnovy korektsiinoi psykhopedahohiky (olihofrenopedahohiky). K.: Vyd-vo NPU imeni M.P.Drahomanova, 2007. 238 s. (in Ukrainian).

6. Kuzava, I., Chepurna, L., Bondarenko, Y., Lisovets, O., Odyuchenko, L., & Dehtiarenko, T. (2021). Prerequisites for Creating Textbooks for Auxiliary Schools: Correctional Psychopedagogy for Children with Intellectual Disabilities. BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience, 12 (2), 78–97.